

Werkgroep “Zwerfafval en Bewustwording”

“Samen naar meer respect voor natuur en leefomgeving”

Versie 1

05-03-2026

Beleef de natuur

Inhoud

1. Inleiding.....	3
2. Online-campagne voeren.....	5
3. Zichtbare aanwezigheid in de openbare ruimte	7
4. Opruimacties	9
5. Samenwerkingen.....	10
6. Structuur van de werkgroep en eerste stappen	12
7. Samenvatting.....	14

1. Inleiding

In de openbare ruimte, langs wegen, in bermen, parken en natuurgebieden, is zwerfafval een steeds zichtbaarder probleem. Wat ooit begon met een enkel weggegooid papiertje of blikje, lijkt op veel plekken te zijn uitgroeid tot een structureel fenomeen. Plastic verpakkingen, glazen flessen, fastfoodverpakkingen en zelfs grofvuil worden regelmatig aangetroffen in bermen, plantsoenen en bossen. Niet zelden blijft afval achter na recreatieve activiteiten zoals wandelen, zwemmen of schaatsen in natuurgebieden.

Het probleem van zwerfafval is niet alleen een kwestie van opruimen. Hoewel er op veel plaatsen al vrijwilligers actief zijn met afvalprikkers en opruimacties, blijft de hoeveelheid afval groot en lijkt het gedrag dat eraan ten grondslag ligt nauwelijks te veranderen. Het roept de vraag op hoe dit gedrag ontstaat en, belangrijker nog, hoe bewustwording kan worden vergroot. Opvallend is dat dit gedrag niet alleen voorkomt bij jongeren, maar ook bij volwassenen en zelfs in situaties waar kinderen aanwezig zijn. Juist daar ligt een belangrijke kans: het goede voorbeeld geven en bewust omgaan met de omgeving.

Vanuit deze gedachte ontstaat het idee om binnen het IVN een werkgroep te vormen die zich niet alleen richt op het opruimen van zwerfafval, maar vooral op **bewustwording en gedragsverandering**. Afval is zichtbaar, tastbaar en confronterend. Juist daardoor kan het een krachtig middel zijn om mensen te laten nadenken over hun eigen gedrag en de impact daarvan op natuur en leefomgeving.

Een mogelijk onderdeel van deze aanpak is het zichtbaar maken van zwerfafval via beeld en korte informatieve berichten. Door foto's van aangetroffen afval te combineren met korte weetjes over het materiaal, de herkomst of de impact op natuur en milieu, kan een breder publiek worden bereikt via sociale media. Denk bijvoorbeeld aan veelvoorkomende fastfoodverpakkingen, plastic en glazen flessen of afval dat langs wegen wordt achtergelaten. Het doel hiervan is niet om bedrijven of individuen te veroordelen, maar om bewustzijn te creëren en waar mogelijk ook positieve initiatieven of oplossingen te belichten.

De kern van dit initiatief ligt in het stimuleren van respect voor de leefomgeving. Klimaat en duurzaamheid zijn belangrijke maatschappelijke thema's, maar bewust gedrag begint vaak bij kleine, dagelijkse keuzes. Een verpakking die niet op straat wordt gooid maar in een afvalbak belandt, is misschien een klein gebaar, maar op grote schaal maakt het een zichtbaar verschil.

De voorgestelde werkgroep kan zich daarom richten op meerdere sporen:

- ♣ Het vergroten van bewustwording rondom zwerfafval;
- ♣ Het delen van informatie en voorbeelden via sociale media;
- ♣ Het stimuleren van ambassadeurschap binnen de eigen omgeving;
- ♣ Het bespreekbaar maken van gedrag en elkaar durven aanspreken op respectvol omgaan met natuur en openbare ruimte.

Hoewel je als individu de wereld niet kan veranderen, kan iedereen wel degelijk invloed uitoefenen in zijn of haar eigen omgeving. Door mensen te betrekken en bewust te maken, kan een beweging ontstaan die zich als een rimpeling in het water verspreidt. Vanuit die gedachte vormt deze werkgroep een eerste stap naar een bredere campagne waarin respect voor natuur en leefomgeving centraal staat.

De Kempen is een regio met een rijke natuurlijke schoonheid en een bijzondere cultuurhistorische waarde. Van uitgestrekte bossen en bloemenrijke bermen tot historische landschappen en recreatiegebieden, de omgeving biedt veel om van te genieten en te koesteren. Het is van groot belang dat deze kwaliteiten behouden blijven voor huidige én toekomstige generaties. Door bewust om te gaan met afval en respect te tonen voor de natuur, dragen we allemaal bij aan het behoud van dit unieke landschap. Kleine acties, zoals het meenemen van afval of het stimuleren van anderen hetzelfde te doen, hebben op termijn een groot effect op de leefomgeving. Zo zorgen we er samen voor dat de Kempen schoon, gezond en uitnodigend blijft voor mens én natuur.

2. Online-campagne voeren

Een belangrijk onderdeel van het initiatief is het opzetten van een online-campagne via sociale media, zoals Instagram, Facebook en eventueel TikTok. Via deze kanalen kunnen foto's en korte berichten worden gedeeld die zwerfafval zichtbaar maken en tegelijkertijd worden voorzien van een informatief of bewustmakend element.

Het uitgangspunt van deze campagne is dat afval niet alleen wordt getoond, maar ook wordt gebruikt als aanleiding om iets te leren over materialen, gedrag en de impact op natuur en leefomgeving. Bij elke foto of afbeelding kan een kort weetje of achtergrondinformatie worden geplaatst. Dit kan gaan over de herkomst van het afval, hoelang het in de natuur blijft liggen, of wat er uiteindelijk mee gebeurt wanneer het bijvoorbeeld in een berm belandt en wordt gemaaid.

De onderwerpen kunnen daarbij sterk variëren en aansluiten bij afval dat veelvuldig wordt aangetroffen in de openbare ruimte. Denk bijvoorbeeld aan koffiebekers van grote ketens zoals Starbucks, waarbij het verschil tussen oudere en nieuwere varianten kan worden uitgelegd en wat zij zelf doen aan duurzaamheid bij het inleveren van deze bekens. Ook fastfoodverpakkingen, zoals kartonnen verpakkingen van McDonald's, komen vaak terug in het straatbeeld en kunnen aanleiding zijn om iets te vertellen over materiaalgebruik en afvalstromen.

Daarnaast kunnen veelvoorkomende objecten worden uitgelicht, zoals glazen wijnflessen, plastic flesjes, lege drinkpakjes, tissues of zakdoekjes en kauwgom. Ook opvallender vondsten – bijvoorbeeld een bureaustoel die langs een weg wordt aangetroffen – kunnen worden gebruikt om het verschil te laten zien tussen zwerfafval en bewust gedumpt afval.

Een ander interessant thema is wat er daadwerkelijk in bermen en langs wegen ligt en wat er met dat afval gebeurt wanneer bermen worden gemaaid. Door dit zichtbaar te maken kan worden uitgelegd hoe afval zich verspreidt, versnipperd raakt en uiteindelijk in bodem of water terechtkomt.

Verder kan aandacht worden besteed aan specifieke locaties waar veel afval wordt gevonden, zoals op- en afritten van wegen of parkeerplaatsen. Ook kan worden uitgelegd dat niet alles wat wordt gevonden per definitie zwerfafval is; soms gaat het om voorwerpen die verloren zijn geraakt, zoals een handschoen. Door dit onderscheid te maken ontstaat een genuanceerder beeld van het probleem.

Enkele mogelijke voorbeelden van teksten of invalshoeken zijn:

- ♣ Een lege pizzadoos met de vraag: Deze pizzadoos hoort in de:
 - A. Bosjes
 - B. Papierbak
 - C. Restafval
- ♣ Een leeg energyblikje gooi ik in de:
 - A: Berm van de snelweg
 - B: PMD-zak
 - C: Statiegeldautomaat

Tot slot kan het waardevol zijn om het gedrag rondom afval in Nederland af en toe te spiegelen aan voorbeelden uit andere delen van de wereld, zoals gebieden waar de openbare ruimte opvallend schoon blijft. Dergelijke contrasten kunnen inspireren en laten zien dat een andere omgang met afval wel degelijk mogelijk is.

3. Zichtbare aanwezigheid in de openbare ruimte

Naast een online-campagne kan ook een zichtbare aanwezigheid in de openbare ruimte bijdragen aan bewustwording. Juist op plekken waar veel zwerfafval wordt aangetroffen – zoals op- en afritten van snelwegen, parkeerplaatsen, recreatiegebieden en bermen langs drukke wegen – kan communicatie mensen direct confronteren met hun gedrag.

Een voorbeeld hiervan is de recente afsluiting van de afrit bij Eersel voor werkzaamheden. Hoewel dergelijke momenten kansen bieden om een gebied schoon en netjes achter te laten, blijkt in de praktijk dat er kort na de werkzaamheden alweer afval in de bermen ligt. Dit laat zien dat naast opruimen vooral gedragsverandering noodzakelijk is.

Door middel van tijdelijke of permanente borden op strategische locaties kan op een creatieve en prikkelende manier aandacht worden gevraagd voor het probleem van zwerfafval. De boodschap kan daarbij worden gekoppeld aan de natuur en de omgeving waarin mensen zich bevinden.

Enkele mogelijke voorbeelden van teksten of invalshoeken zijn:

- ♣ Een vogel op een bord:
“Voor mijn nestje neem ik graag takjes en blaadjes mee. Plastic en afval heb ik niet nodig. Neem jouw afval daarom weer mee naar huis.”
- ♣ Langs een oprit van de snelweg:
“Geniet van het mooie weer. Zet het raam open en laat alleen je muziek en gezang naar buiten. Je afval mag gewoon met je mee naar huis.”
- ♣ Bij een bloemenrijke berm:
“In deze berm groeien bloemen en planten die belangrijk zijn voor insecten en dieren. Help mee dit zo te houden en neem je afval weer mee.”
- ♣ Bij gemaaide bermen:
“Bermgras werd vroeger vaak gebruikt als veevoer. Door zwerfafval is dat op veel plekken niet meer mogelijk. Afval hoort niet in de berm.”

Dergelijke borden kunnen mensen op een laagdrempelige manier aan het denken zetten, zonder direct te beschuldigen. De nadruk ligt op het beschermen van natuur en het nemen van eigen verantwoordelijkheid.

Daarnaast kan het initiatief mensen actief betrekken bij de campagne. Denk bijvoorbeeld aan:

- ♣ Posters die mensen achter hun raam kunnen hangen om steun te tonen voor een schone buurt of straat;
- ♣ Stickers voor bijvoorbeeld fietsen, afvalgrijpers of auto's met een korte boodschap over het schoonhouden van de omgeving;
- ♣ Kleine campagne-uitingen die inwoners, vrijwilligers of scholen kunnen gebruiken om ambassadeur te worden van een schone leefomgeving.

Door zowel online als offline zichtbaar te zijn kan het initiatief verschillende doelgroepen bereiken. Samen kunnen deze acties bijdragen aan een groeiend bewustzijn en een cultuur waarin het vanzelfsprekend wordt om afval niet achter te laten, maar netjes mee te nemen.

4. Opruimacties

Naast bewustwording via online en offline-campagnes kunnen ook gezamenlijke opruimacties een belangrijke rol spelen binnen het initiatief voor een zichtbare betrokkenheid. Zulke acties dragen niet alleen bij aan een schonere omgeving, maar hebben ook een sterke symbolische en zichtbare functie. Wanneer mensen zien dat vrijwilligers zich actief inzetten om zwerfafval op te ruimen, kan dat aanzetten tot nadenken over het eigen gedrag.

Opruimacties kunnen daarom bewust plaatsvinden op locaties waar veel mensen langskomen, zoals langs drukke wegen, bij op- en afritten, recreatiegebieden of in parken. De zichtbaarheid van deze activiteiten kan een extra prikkel vormen voor voorbijgangers. Het laat zien hoeveel afval er daadwerkelijk ligt en hoeveel inspanning nodig is om dit weer op te ruimen.

Voor het organiseren van dergelijke acties is het wenselijk om een vaste groep of pool van vrijwilligers op te bouwen. Deze groep kan bestaan uit betrokken inwoners, leden van IVN, lokale organisaties en andere geïnteresseerden die zich willen inzetten voor een schone leefomgeving. Door een netwerk van vrijwilligers te creëren kan er regelmatig en efficiënter worden georganiseerd.

Bij het organiseren van opruimacties komt ook een praktische en organisatorische kant kijken. Denk bijvoorbeeld aan het regelen van materialen zoals afvalgreepers, handschoenen, veiligheidsvesten en afvalzakken. Daarnaast kan het nodig zijn om in overleg met gemeenten of wegbeheerders bepaalde locaties tijdelijk af te zetten of veiligheidsmaatregelen te treffen, zeker wanneer acties plaatsvinden langs wegen of op drukke plekken.

Door deze opruimacties goed te organiseren en zichtbaar te maken, kunnen ze een belangrijke aanvulling vormen op de bredere bewustwordingscampagne. Ze laten niet alleen zien dat het probleem serieus wordt genomen, maar geven mensen ook de mogelijkheid om zelf actief bij te dragen aan een schonere en gezondere leefomgeving.

5. Samenwerkingen

Om het initiatief breder te laten groeien en meer impact te creëren, is samenwerking met verschillende organisaties en groepen in de regio van groot belang. Door krachten te bundelen kan niet alleen meer zichtbaarheid worden gecreëerd, maar kunnen ook praktische stappen worden gezet richting een schonere leefomgeving.

Een eerste mogelijkheid ligt in samenwerking met lokale ondernemers en grote winkelketens in de regio. Supermarkten en winkels waar producten met verpakkingen worden verkocht, spelen immers een belangrijke rol in het dagelijks leven van veel mensen. In overleg met deze partijen kan worden gekeken naar manieren om bewustwording rondom afval te vergroten. Bijvoorbeeld door kleine campagne-uitingen, posters of informatie bij winkels te plaatsen met de boodschap dat producten wel gekocht kunnen worden, maar dat de verpakking niet in de natuur hoort te belanden. Een voorbeeld hiervan is de gedachte dat een pak melk afkomstig is uit de natuur, maar dat de verpakking daarvan niet in de natuur thuishoort.

Daarnaast kan samenwerking worden gezocht met bestaande initiatieven en vrijwilligersgroepen die zich al inzetten voor het opruimen van zwerfafval, zoals zogeheten “zappers” of andere vrijwilligers die regelmatig afval prikken. Door verbinding te zoeken met deze groepen kan kennis worden gedeeld en kunnen opruimacties beter worden afgestemd of gezamenlijk worden georganiseerd.

Ook gemeenten spelen een belangrijke rol binnen dit initiatief. Voor het plaatsen van borden, het organiseren van opruimacties of het uitvoeren van activiteiten in de openbare ruimte kan het nodig zijn om vergunningen aan te vragen of afstemming te zoeken met lokale overheden. Gemeenten kunnen daarnaast meedenken over geschikte locaties, ondersteuning bieden bij afvalverwerking en bijdragen aan het structureel schoonhouden van openbare ruimtes. Hierbij kan ook samenwerking worden gezocht met organisaties die betrokken zijn bij afvalverwerking of sociale werkvoorziening, zoals regionale afvalverwerkers of organisaties als KempenPlus of Ergon.

Scholen vormen eveneens een waardevolle partner. Door jongeren te betrekken bij het onderwerp zwerfafval kan al op jonge leeftijd bewustwording worden gecreëerd. Scholieren kunnen bijvoorbeeld deelnemen aan opruimacties, projecten uitvoeren rondom afval en natuur, of fungeren als ambassadeurs binnen hun eigen omgeving.

Tot slot kan ook de lokale gemeenschap zelf een belangrijke rol spelen. Inwoners uit de regio kunnen helpen door foto's te maken van plekken waar zwerfafval veel voorkomt, meldingen te doen van probleemlocaties of ideeën aan te dragen voor acties in hun eigen buurt. Op die manier ontstaat een netwerk van betrokken mensen die signalen uit hun eigen omgeving delen en bijdragen aan de verdere ontwikkeling van het initiatief.

Door samen te werken met ondernemers, vrijwilligers, scholen, gemeenten en inwoners kan het initiatief uitgroeien tot een breed gedragen beweging die zich inzet voor een schonere en meer respectvolle omgang met natuur en leefomgeving.

6. Structuur van de werkgroep en eerste stappen

Om het initiatief goed te kunnen organiseren en verder te ontwikkelen, is het wenselijk om binnen het IVN een werkgroep te vormen die zich specifiek richt op zwerfafval, bewustwording en betrokkenheid van de omgeving. Een duidelijke structuur en taakverdeling kan helpen om ideeën om te zetten in concrete acties.

Binnen de werkgroep kan worden gewerkt met verschillende aandachtsgebieden, waarbij vrijwilligers zich kunnen aansluiten bij de onderdelen die het beste bij hun interesses of vaardigheden passen.

Mogelijke taakgebieden binnen de werkgroep

1. Campagne en communicatie

Deze groep richt zich op het ontwikkelen en beheren van de online en offline-campagne. Denk hierbij aan het beheren van socialmediakanalen, het verzamelen en delen van foto's, het schrijven van korte informatieve berichten en het ontwikkelen van campagne-uitingen zoals posters, borden of stickers.

2. Opruimacties en vrijwilligers

Deze groep organiseert en coördineert opruimacties. Taken kunnen onder andere zijn: het opbouwen van een pool van vrijwilligers, het plannen van acties op verschillende locaties en het zorgen voor materialen zoals afvalgrijpers, handschoenen, veiligheidsvesten en afvalzakken.

3. Samenwerking en partners

Dit onderdeel richt zich op het leggen en onderhouden van contacten met externe partijen. Denk hierbij aan gemeenten, scholen, lokale ondernemers, afvalverwerkers en bestaande vrijwilligersinitiatieven. Deze groep kan ook ondersteuning zoeken voor vergunningen, locaties en logistieke zaken.

4. Signalering en inventarisatie

Binnen dit onderdeel kunnen meldingen en signalen uit de regio worden verzameld. Inwoners en vrijwilligers kunnen locaties doorgeven waar regelmatig zwerfafval wordt aangetroffen. Deze informatie kan vervolgens worden gebruikt om prioriteiten te bepalen voor acties, communicatie of opruimactiviteiten.

Eerste actiepunten

Om het initiatief daadwerkelijk op te starten, kunnen de volgende eerste stappen worden gezet:

- ♣ Het vormen van een **kernteam binnen de werkgroep** dat de eerste activiteiten coördineert.
- ♣ Het **in kaart brengen van bestaande initiatieven** en vrijwilligers die al actief zijn met het opruimen van zwerfafval.
- ♣ Het **opzetten van een online platform of socialmedia-account** voor de bewustwordingscampagne.
- ♣ Het **inventariseren van locaties** waar veel zwerfafval voorkomt en waar acties mogelijk effect hebben.
- ♣ Het **verkennen van samenwerkingen** met gemeenten, scholen en lokale organisaties.
- ♣ Het **organiseren van een eerste zichtbare opruimactie** als startmoment van het initiatief.

Door klein te beginnen en stap voor stap uit te bouwen kan de werkgroep groeien en steeds meer mensen betrekken. Het uiteindelijke doel is om samen te werken aan een omgeving waarin respect voor natuur en leefruimte vanzelfsprekend is, en waarin steeds meer mensen zich actief inzetten voor een schone en gezonde leefomgeving.

7. Samenvatting

Zwerfafval vormt op steeds meer plekken een zichtbaar probleem in de openbare ruimte en in natuurgebieden. Bermen, recreatieplekken, op- en afritten van wegen en parken raken vervuild met allerlei soorten afval, variërend van verpakkingen en plastic flesjes tot grotere objecten. Hoewel er op veel plaatsen al wordt opgeruimd door vrijwilligers, blijft het probleem bestaan. Daarom richt dit initiatief zich niet alleen op opruimen, maar vooral op **bewustwording en gedragsverandering**.

Het voorstel is om binnen het IVN een werkgroep op te richten die zich inzet voor een combinatie van **online-communicatie, zichtbare acties in de openbare ruimte en samenwerking met lokale partners**. Via een online-campagne op social media kunnen foto's van zwerfafval worden gedeeld, aangevuld met korte informatieve weetjes over materialen, herkomst en impact op natuur en milieu. Daarnaast kan een offline-campagne met borden, posters en andere uitingen mensen op plekken waar veel afval voorkomt direct aanspreken op hun gedrag.

Naast bewustwording spelen ook **gezamenlijke opruimacties** een belangrijke rol. Deze acties dragen niet alleen bij aan een schonere omgeving, maar maken het probleem ook zichtbaar voor voorbijgangers. Hiervoor kan een pool van vrijwilligers worden opgebouwd en kunnen materialen en ondersteuning worden geregeld in samenwerking met gemeenten en andere organisaties.

Het initiatief zoekt nadrukkelijk **samenwerking met partijen in de regio**, zoals gemeenten, scholen, lokale ondernemers, afvalverwerkers en bestaande vrijwilligersgroepen. Ook inwoners kunnen een rol spelen door locaties te melden waar zwerfafval veel voorkomt of door foto's en signalen uit hun eigen omgeving te delen.

Binnen de werkgroep kan worden gewerkt met verschillende taakgebieden, zoals communicatie, opruimacties, samenwerkingen en signalering. Door met een klein kernteam te starten en stap voor stap activiteiten op te bouwen, kan het initiatief uitgroeien tot een breed gedragen beweging die zich inzet voor een schone en respectvolle leefomgeving.

Zie jij dit initiatief wel zitten en wil je hier graag een bijdrage aan leveren? Of het nu gaat om meedenken, deelnemen aan de vrijwilligerspool, of een ander idee dat je wilt inbrengen – laat het weten en vertel kort hoe jij zou willen bijdragen.

Linda Folkers
Lindadnil1993@gmail.com
06-37401778

